Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
YVES BOT
esitatud 6. septembril 2012 [1]

Kohtuasi C-456/11

Gothaer Allgemeine Versicherung AG, ERGO Versicherung AG, Versicherungskammer Bayern-Versicherungsanstalt des öffentlichen Rechts, Nürnberger Allgemeine Versicherungs-AG, Krones AG
versus
Samskip GmbH

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Landgericht Bremen (Saksamaa))

Õigusalane koostöö tsiviilasjades — Kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine — Määrus (EÜ) nr 44/2001 — Mõiste „otsus” — Otsus, millega liikmesriigi kohus avaldab, et tal puudub pädevus — Otsus, mis tugineb Islandi kohtutele pädevust andva kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse ja ulatuse tuvastamisele — Mõju — Ulatus

1. Kas otsus, mille resolutsioonis ühe liikmesriigi kohus tunnistab, et tal „puudub õigusemõistmise pädevus”, olles otsuse põhjendustes tunnustanud kolmanda riigi kohtu pädevust kinnitava kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust, kohustab teise liikmesriigi kohut, kellele on esitatud sama hagi, ennast samuti ebapädevaks kuulutama?

2. Sellise sisuga küsimuse esitas Landgericht Bremen (Saksamaa) seoses Krones AG ja selle kindlustajate hagiga Samskip GmbH vastu kaubaveo käigus väidetavalt põhjustatud kahju hüvitamiseks.

3. Küsimusega palutakse Euroopa Kohtul tõlgendada nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades [2] artikleid 32 ja 33, mis käsitlevad vastavalt otsuse mõistet määruse nr 44/2001 tähenduses ja liikmesriigis tehtud mis tahes kohtuotsuse automaatset tunnustamist.

I. Õiguslik raamistik

4. Määruse nr 44/2001 põhjendused 2, 6, 15 ja 16 on sõnastatud järgmiselt:

„(2) Teatavad erinevused kohtualluvust ja kohtuotsuse täitmist käsitlevates siseriiklikes eeskirjades takistavad siseturu häireteta toimimist. Olulised on sätted, millega ühtlustataks eeskirjad kohtualluvuse konflikti kohta tsiviil- ja kaubandusasjades ning lihtsustataks vorminõudeid, et käesoleva määrusega seotud liikmesriikide kohtuotsuste vastastikune tunnustamine ja täitmine oleks kiire ja lihtne.

1 — Algkeel: prantsuse.

2 — EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42.

[…]

(6) Selleks et saavutada tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud kohtuotsuste vaba liikumine, on vajalik ja asjakohane, et kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise eeskirju reguleeritaks ühenduse õigusaktiga, mis on siduv ja vahetult kohaldatav.

[…]

(15) Harmoonilise kohtumõistmise huvides tuleb samaaegsete menetluste võimalust võimalikult vähendada ja tagada, et kahes liikmesriigis ei tehta vastuolulisi kohtuotsuseid. Pooleliolevate kohtuasjade ja nendega seotud kaebuste lahendamiseks ning selleks et ennetada probleeme, mis tulenevad siseriiklikest erinevustest seoses ajaga, mille korral saab kohtuasja pidada pooleliolevaks, peab olema selge ja tõhus süsteem. Käesoleva määruse kohaldamisel tuleb see aeg autonoomselt kindlaks määrata.

(16) Tulenevalt vastastikusest usaldusest õigusemõistmise vastu ühenduses tunnustatakse liikmesriikide kohtuotsuseid automaatselt ilma täiendavate menetlusteta, välja arvatud juhul, kui vaidluse aluseks on kohtuotsuse tunnustamine."

5. Määruse nr 44/2001 artikkel 32 sätestab:

„Käesoleva määruse kohaldamisel on otsus igasugune liikmesriigi kohtu lahend, sealhulgas dekreet, määrus, resolutsioon või täitemäärus, samuti kohtuametniku otsus kohtukulude kohta."

6. Määruse artikkel 33 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse teistes liikmesriikides ühegi erimenetluse järgimist nõudmata.

2. Huvitatud pool, kes tõstatab menetluse käigus peaküsimusena otsuse tunnustamise, võib käesoleva peatüki 2. ja 3. jaos sätestatud korras taotleda otsuse tunnustamise otsust.

3. Kui liikmesriigi kohtus toimuva menetluse tulemus sõltub otsusest juhusliku tunnustamisküsimuse kohta, kuulub see küsimus nimetatud kohtu pädevusse."

7. Kõnealuse määruse artikkel 34 sätestab:

„Otsust ei tunnustata:

1) kui tunnustamine oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse;

2) kui otsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus;

3) kui see on vastuolus kohtuotsusega, mis on tehtud nendesamade asjaosaliste vahelise vaidluse puhul selles liikmesriigis, kus tunnustamist taotletakse;

4) kui see on vastuolus varem sama hagi põhjal samu asjaosalisi hõlmavas asjas teises liikmesriigis või kolmandas riigis tehtud otsusega, kui varasem kohtuotsus vastab taotluse saanud liikmesriigis tunnustamiseks vajalikele tingimustele."

8. Määruse nr 44/2001 artikkel 35 sätestab:

„1. Otsust ei tunnustata ka juhul, kui see on vastuolus II peatüki 3., 4. või 6. jao sätetega ning artiklis 72 sätestatud juhul.

2. Eelmises lõikes märgitud juhul pädevuse aluseid kontrollivale kohtule, kellelt taotletakse tunnustamist, on siduvad need asjaolud, mis on otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse aluseks.

3. Võttes arvesse lõiget 1, ei või otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust kontrollida. Artikli 34 punktis 1 osutatud avaliku korraga seonduvat kontrolli kohtualluvuse puhul teha ei või."

II. Vaidlus põhikohtuasjas

9. Saksa ettevõtja Krones AG, kelle veokindlustusettevõtjad on Gothaer Allgemeine Versicherung AG, ERGO Versicherung AG, Versicherungskammer Bayern-Versicherungsanstalt des öffentlichen Rechts ja Nürnberger Allgemeine Versicherungs-AG[3] ning kes müüs Mehhiko ettevõtjale pruulikoja sisseseade, tegi Islandil asutatud ja Rotterdamis (Holland) registreeritud rahvusvaheliselt tegutseva veo- ja logistikaettevõtja Samskip Holding B.V. Saksa tütarettevõtjale Samskip GmbH ülesandeks korraldada ja teostada kõnealuse kauba vedu Belgiast Mehhikosse konossemendi alusel, mis sisaldas klauslit, mille kohaselt on pädevus Islandi kohtutel.

10. Väites, et last sai veo käigus kahjustada, esitasid kauba saaja ning Gothaer jt 30. augustil 2007 Samskip GmbH vastu hagiavalduse Belgia kohtutele.

11. 5. oktoobri 2009. aasta muutmisotsusega avaldas Antwerpeni apellatsioonikohus (Belgia) otsuse resolutsioonis, et tal „puudub õigusemõistmise pädevus", olles otsuse põhjendustes nentinud, et konossemendis sisalduv kohtualluvuse klausel, mille kohaselt on pädevus Islandi kohtutel, on kehtiv ning kui Gothaer jt võivad tegutseda Krones AG õigusjärglastena, siis on see klausel nende äriühingute jaoks siduv.

12. Kuna Krones AG ning Gothaer jt esitasid 2010. aasta septembris Saksa kohtutele uue kahju hüvitamise hagi, otsustas Landgericht Bremen, kes tõstatas küsimuse Belgias tehtud otsuse õiguslike tagajärgede kohta, 25. augusti 2011. aasta otsusega menetluse peatada.

III. Eelotsuse küsimused

13. Landgericht Bremen esitas Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1) Kas määruse nr 44/2001 artikleid 32 ja 33 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „otsus" hõlmab põhimõtteliselt ka selliseid otsuseid, mis piirduvad hagi vastuvõetavuse menetlusõiguslikele tingimustele vastavuse puudumise tuvastamisega (nn menetlust korraldavad otsused)?

2) Kas määruse nr 44/2001 artikleid 32 ja 33 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „otsus" hõlmab ka ühe kohtuastme lõplikku kohtuotsust, millega kohtualluvuse kokkuleppest tulenevalt eitatakse rahvusvahelise pädevuse olemasolu?

3) Kas Euroopa Kohtu praktikat kohtuotsuste tunnustamise põhimõtte kohta (4. veebruari 1988. aasta otsus kohtuasjas 145/86: Hoffmann, EKL 1988, lk 645) arvestades tuleb määruse nr 44/2001 artikleid 32 ja 33 tõlgendada nii, et iga liikmesriik peab tunnustama mõne muu liikmesriigi kohtu otsuseid, mis käsitlevad pooltevahelise kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust,

3 — Edaspidi „Gothaer jt".

kui lahendi teinud kohtu asukohariigi õiguse kohaselt on kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust tuvastav otsus omandanud õigusjõu, ning seda isegi siis, kui asjaomane otsus on osa hagi vastuvõetamatuks tunnistavast menetlust korraldavast otsusest?"

IV. Kohtujuristi analüüs

A. *Sissejuhatavad märkused*

1. Eelotsuse küsimuste vastuvõetavus ja ulatus

14. Küsimuste ulatuse täpsustamiseks tuleb rõhutada, et põhikohtuasja taustaks on menetlus tunnustada Antwerpeni apellatsioonikohtu otsust, millega nimetatud kohus avaldas, et tal „puudub õigusemõistmise pädevus". Ehkki Landgericht Bremeni hinnangul on nimetatud otsus Saksa õiguses „Prozessurteil" (menetlust korraldav otsus), on esimene küsimus, mis puudutab kõiki otsuseid, „mis piirduvad hagi vastuvõetavuse menetlusõiguslikele tingimustele vastavuse puudumise tuvastamisega", liiga suure ulatusega.

15. Jagan Krones AG ning Gothaer jt arvamust, mille kohaselt Euroopa Kohtu vastuse ulatus peaks piirduma rangelt sellega, mida on vaja põhikohtuasja lahendamiseks.

16. Seoses sellega teen ettepaneku analüüsida kaht esimest küsimust koos ja need selleks ümber sõnastada. Nimetatud küsimustega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas mõiste „otsus" määruse nr 44/2001 artikli 32 tähenduses hõlmab otsust, millega liikmesriigi kohus tunnistab kohtualluvuse kokkuleppe alusel, et tal puudub pädevus, ka juhul, kui kõnealust otsust käsitatakse „menetlust korraldava otsusena" selle liikmesriigi õiguses, kus tunnustamist taotletakse.

17. Kolmanda küsimuse puhul tuleb esile tõsta sõnastuse „tuvastav otsus [on] omandanud õigusjõu" mitmemõttelisust. Ehkki kõnealune väljend näib viitavat õiguskaitsevahendite ammendumisele, selgub eelotsusetaotlusest, et Landgericht Bremeni kahtlused tulenevad tegelikult sellest, et vaidlusalune otsus selle kohta, et kohtualluvuse kokkuleppe alusel on pädevus Islandi kohtutel, on esitatud otsuse põhjendustes, mitte aga selle resolutsioonis.

18. Niisiis leian, et kolmandat küsimust tuleb mõista järgmiselt. Juhul, kui kahele esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt, tuleb välja selgitada, kas määruse nr 44/2001 artikleid 32 ja 33 tuleb tõlgendada nii, et kohtule, kes peab otsustama, kas tunnustada kohtuotsust, millega teise liikmesriigi kohus on kohtualluvuse kokkuleppe alusel tunnistanud, et tal puudub pädevus, on siduv kõnealuse kohtuotsuse põhjendustes esitatud kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust ja ulatust tuvastav otsus.

2. Šveitsi Konföderatsiooni märkuste vastuvõetavus

19. Šveitsi Konföderatsioon on ühinenud 30. oktoobril 2007. aastal Luganos sõlmitud konventsiooniga kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades.[4] Lugano konventsioon, mida nimetatakse „paralleelkonventsiooniks", laiendab Taani Kuningriigile, Islandi Vabariigile, Norra Kuningriigile ja Šveitsi Konföderatsioonile peaaegu kõik määruses nr 44/2001 sätestatud eeskirjad, sealhulgas mõiste „tunnustatav otsus" määratlemisega ja tunnustamise korraga seotud eeskirjad. Seda, kuidas Euroopa Kohus tõlgendab kõnealuse määruse artikleid 32 ja 33, võetakse niisiis arvesse ka Lugano konventsiooni vastavate artiklite tõlgendamisel.

4 — ELT 2009, L 147, lk 5, edaspidi „Lugano konventsioon".

20. Vastavalt Lugano konventsiooni artikli 64 punktile 1 koosmõjus konventsiooni ühetaolist tõlgendamist ja alalist komiteed käsitleva protokolli nr 2 artikliga 2 võib Šveitsi Konföderatsioon Euroopa Liidu Kohtu kodukorra artiklis 23 sätestatud korras esitada Euroopa Kohtule märkusi seoses käesoleva eelotsusetaotlusega, mis käsitleb määruse nr 44/2001 tõlgendamist.

B. *Esimene ja teine küsimus*

21. Kahe esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas mõiste „otsus" määruse nr 44/2001 artikli 32 tähenduses hõlmab otsust, millega liikmesriigi kohus tunnistab kohtualluvuse kokkuleppe alusel, et tal puudub pädevus, ka juhul, kui kõnealust otsust käsitatakse selle liikmesriigi õiguses, kus tunnustamist taotletakse, „menetlust korraldava otsusena".

1. Poolte märkused

22. Samskip GmbH, Saksa, Belgia, Austria ja Šveitsi valitsus ning Euroopa Komisjon ühelt poolt ning Krones AG ja Gothaer jt teiselt poolt tõlgendavad määruse nr 44/2001 artiklit 32 täiesti vastupidi.

23. Esimeste arvates hõlmab otsuse mõiste otsuseid, millega kohtualluvuse kokkuleppest tulenevalt otsustatakse rahvusvahelise pädevuse olemasolu üle.

24. Tuginedes määruse nr 44/2001 artikli 32 sõnastusele ja tekkeloole ning samuti üldisele ülesehitusele ja eesmärkidele, märgib Samskip GmbH, et Euroopa ühetaolise õigusruumi loomise eesmärgiga oleks vastuolus, kui kõnealuse määruse artiklite 32 ja 33 kohaldamisalast jäetakse üldiselt välja kõik otsused, mida võib käsitada „menetlust korraldava otsusena" kas selle liikmesriigi õiguse alusel, kus otsus tehti, või selle liikmesriigi õiguse alusel, kus otsust tuleb tunnustada. Samskip GmbH väitel võib küll arutleda selle üle, kas menetluse käigus tehtavaid otsuseid, nagu näiteks ühe poole kutsumine isiklikult kohtu ette või menetlust korraldava meetme määramise otsus, võib käsitada „otsusena" määruse nr 44/2001 artiklite 32 ja 33 tähenduses, kuid küsimusel puudub praktiline tähendus, kuna sellistel otsustel ei saa olla piiriülest siduvat mõju. Seevastu otsus, millega lükatakse hagiavaldus kohtu pädevuse puudumise tõttu tagasi ja menetlus lõpetatakse, võib avaldada mõju ka väljaspool riigipiire ning järelikult tuleb seda tunnustada. Vastasel juhul võib hageja otsust eirata ja esitada uue hagiavalduse teise liikmesriigi kohtule, mis oleks vastuolus määruse nr 44/2001 eesmärgiga, milleks on topelt- või paralleelmenetluste ning võimalike vastuolus olevate otsuste vältimine.

25. Saksa valitsuse arvates tuleneb määruse nr 44/2001 ülesehitusest, sisust ja eesmärgist, et menetlust korraldavaid otsuseid, mis käsitlevad rahvusvahelise pädevuse olemasolu või puudumist, tuleb käsitada otsustena, mida võib tunnustada, täpsustades, et tunnustamise mõju ei saa ulatuda tunnustamisotsusest kaugemale. Saksa valitsus, kes viitab P. Jénard'i koostatud aruandele, mis käsitleb 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades,[5] leiab, et kohtuotsuste tunnustamise põhimõtet, nagu Euroopa Kohus on seda tõlgendanud sisuliste otsuste puhul,[6] tuleb laiendada menetlust korraldavale otsusele, millega esmase otsuse teinud kohus kuulutab enda rahvusvaheliselt pädevaks või ebapädevaks. Viidates määruse nr 44/2001 põhjendustele 2 ja 15 ning artikli 27 lõikele 2, leiab Saksa valitsus lisaks, et liikmesriikide kohtute rahvusvahelise pädevusega seoses tuleb rakendada süsteemi, mis tugineb eeskirjadele, mille tõlgendamiseks on kõigil Euroopa Liidu kohtutel ühesugune pädevus,[7] ning et teiste liikmesriikide kohtud peavad tunnustama ühe liikmesriigi kohtu pädevust käsitlevaid otsuseid.

5 — EÜT 1979, C 59, lk 1, edaspidi „Jénard'i aruanne".

6 — Saksa valitsus osutab eespool viidatud kohtuotsusele Hoffmann (punkt 11) ja 28. aprilli 2009. aasta otsusele kohtuasjas C-420/07: Apostolides (EKL 2009, lk I-3571, punkt 66).

7 — 27. aprilli 2004. aasta otsus kohtuasjas C-159/02: Turner (EKL 2004, lk I-3565, punkt 25).

26. Belgia valitsus leiab, et kuna määruses nr 44/2001 ei ole antud mõiste „otsus" täpset määratlust, siis võimaldab see laia tõlgendust, mis on kooskõlas ka Euroopa Kohtu praktikaga. [8]

27. Austria valitsus väidab, et arutelu lähtealuseks peaks olema lõimumist soodustav tõlgendamine; ning viidates Jénard'i aruandele ja P. Schlosser'i koostatud aruandele, mis käsitleb 9. oktoobri 1978. aasta konventsiooni Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi ühinemise kohta kohtualluvust ja kohtuotsuste täitmist tsiviil- ja kaubandusasjades käsitleva konventsiooniga ning selle tõlgendamist Euroopa Kohtus käsitleva protokolliga, [9] rõhutab Austria valitsus, et Antwerpeni apellatsioonikohtu otsust, mis kinnitas lõplikult vaidluse poolte vahelised õigussuhted, tuleb vähemasti liidu raames tehtavate otsuste võimalikult suure ühtlustamise huvides tõlgendada nii, et see vastab mõistele „otsus" määruse nr 44/2001 artikli 32 tähenduses ning et selle suhtes kohaldatakse kõnealuse määruse artiklis 33 ette nähtud tunnustamise korda.

28. Šveitsi valitsus märgib, et ei kõnealuses määruses ega Lugano konventsioonis tehta vahet menetlust korraldavate otsuste ja sisuliste otsuste vahel. Šveitsi valitsus lisab, et kohtuotsuse tunnustamine või täitmine ei saa sõltuda sellest, kuidas kohtuotsust käsitatakse selle päritoluriigis. Märkides, et otsused, „mis piirduvad hagi vastuvõetavuse menetlusõiguslikele tingimustele vastavuse puudumise tuvastamisega", ei moodusta ühtset kategooriat, peab Šveitsi valitsus vajalikuks uurida, kas otsus, mille tunnustamist taotletakse, käsitleb määrusega nr 44/2001 ja Lugano konventsiooniga ühtlustatud vastuvõetavuse tingimust, ning kas selle riigi õiguse kohaselt, kus otsus tehti, on otsusel algsest menetlusest kaugemale ulatuv siduv mõju, mis eeldaks, et otsuse teinud kohus on kõnealust vastuvõetavuse tingimust analüüsinud täielikku ülevaadet omades, mitte üksnes kokkuvõtlikult.

29. Tuginedes Samskip GmbH eeskujul nii määruse nr 44/2001 artikli 32 sõnastusele kui ka selle üldisele ülesehitusele ja eesmärgile, nagu seda väljendatakse näiteks põhjendustes 2 ja 6, leiab komisjon, et otsust, mis piirdub hagi vastuvõetamatuks tunnistamisega rahvusvahelise pädevuse puudumise tõttu, tuleb käsitada sisulise otsusena, mis kuulub mõiste „otsus" kontseptuaalsesse raamistikku kõnealuse määruse artikli 32 tähenduses. Komisjoni arvates kahjustaks menetlust korraldavate otsuste mittetunnustamine tsiviil- ja kaubandusasjades tehtavate otsuste vaba liikumist ja õiguskindlust. Lisaks rõhutab komisjon, et määruse nr 44/2001 artikli 35 lõige 3 välistab otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse kontrolli ning sätestab, et avaliku korraga seonduvat kontrolli kohtualluvuse puhul teha ei või, samas kui kõnealuse määruse artikkel 36 sätestab, et mitte mingil juhul ei või kontrollida välismaise kohtuotsuse sisu. Samuti rõhutab komisjon, et kui Jénard'i aruande järgi võib jõustumata otsuseid tunnustada, siis peab see kahtlemata kehtima ka rahvusvahelist pädevust käsitlevate lõplike otsuste kohta.

30. Krones AG on vastupidisel seisukohal ning viitab oma märkustele lisatud dokumendile, mille koostas tema taotlusel R. Geimer [10] ning milles on öeldud, et „õigusteaduse uuemate seisukohtade kohaselt" puudutab määruse nr 44/2001 artikkel 32 üksnes sisulisi otsuseid, mitte aga otsuseid, millega on hagi kohtu rahvusvahelise pädevuse puudumise tõttu tagasi lükatud.

31. Märkides, et menetlust korraldavate otsuste puhul ei ole tegemist otsustega, mida saab tunnustada ja et teisel küsimusel puudub mõte, ning viidates Krones AG märkustele lisatud dokumendi sisule, teevad Gothaer jt Euroopa Kohtule siiski ettepaneku vastata kahele esimesel küsimusele, et määruse nr 44/2001 artikleid 32 ja 33 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „otsus" hõlmab menetlust korraldavaid otsuseid ja otsuseid, millega kohtualluvuse kokkuleppest tulenevalt eitatakse rahvusvahelise pädevuse olemasolu.

8 — 14. oktoobri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-39/02: Mærsk Olie & Gas (EKL 2004, lk I-9657).

9 — EÜT 1979, C 59, lk 71, edaspidi „Schlosseri aruanne".

10 — Dokument pealkirjaga „Expertise sur la pertinence à l'échelle européenne des décisions de rejet de la demande en justice en raison de l'incompétence internationale dans le champ d'application du règlement nº 44/2001 et des conventions de Lugano".

2. Kohtujuristi analüüs

32. Määruse nr 44/2001 artiklis 32 on määratletud mõiste „otsus" kõnealuse määruse tähenduses kui „igasugune liikmesriigi kohtu lahend, sealhulgas dekreet, määrus, resolutsioon või täitemäärus, samuti kohtuametniku otsus kohtukulude kohta."

33. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb määruses nr 44/2001 kasutatavaid mõisteid nende tõhususe tagamiseks ja ühetaoliseks kohaldamiseks kõigis liikmesriikides tõlgendada ühetaoliselt ja sõltumatult, tuginedes peamiselt kõnealuse määruse ülesehitusele ja eesmärkidele.[11] Sellest tulenevalt ei saa otsuse liigitamine sõltuda otsuse nimetusest selle liikmesriigi õiguses, kus otsus on tehtud, ega selle liikmesriigi õiguses, kus otsust tuleb tunnustada. Niisiis võib kohe öelda, et „menetlust korraldava otsuse" liigitamine Saksa õiguses ei oma tähtsust.

34. Lisaks on Euroopa Kohus, tuginedes määruse nr 44/2001 põhjendusele 19, mille kohaselt tuleb tagada 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades[12] ning kõnealuse määruse tõlgendamise järjepidevus, korduvalt otsustanud, et kuna kõnealune määrus asendab Brüsseli konventsiooni liikmesriikide vahelistes suhetes, kui Taani Kuningriik välja arvata, siis kehtib Euroopa Kohtu pakutud konventsiooni tõlgendus ka määruse nr 44/2001 kohta, kui määruse ja kõnealuse konventsiooni sätteid saab käsitada samaväärsetena.[13]

35. Eespool öeldu kehtib määruse nr 44/2001 artikli 32 kohta, milles on üle võetud Brüsseli konventsiooni artikli 25 määratlus, mille alusel on kohtupraktikas välja töötatud kolm kriteeriumi.

36. Esimene kriteerium on orgaaniline. Arutusel oleva akti autor peab olema kohus, see tähendab organ, kes on tegutsenud teistest riigiasutustest sõltumatult ja erapooletult. Nimetatud kriteerium tuleneb otse määruse nr 44/2001 artikli 32 sõnastusest ja seda on Euroopa Kohtu praktikas mitmel korral meelde tuletatud.[14]

37. Teine, eelnevast lahutamatu kriteerium on menetluslikku laadi. Selle kohaselt tuleb otsuse tegemisele eelneva menetluse käigus tagada kaitseõigused. Kõnealust kriteeriumi kohaldades on Euroopa Kohus leidnud, et „otsusena" ei saa käsitada ajutisi ja kaitsemeetmeid, mis on võetud, ilma et poolt, kelle vastu need on suunatud, oleks kohtusse kutsutud, ning mis on mõeldud rakendamiseks ilma etteteatamiseta.[15] Euroopa Kohus on siiski leidnud, et otsuse tunnustamiseks piisab, kui võistlev menetlus toimub enne selle tunnustamise ja täitmise taotlemist muus liikmesriigis kui päritoluriigis, nii et otsusena on käsitatud otsust, mida ei ole vastu võetud võistleva menetluse tulemusel, kuid mille saab vaidlustada[16], maksekäsu määrust[17] või tagaseljaotsust, mis on tehtud nõude põhjendatust eelnevalt kontrollimata.[18]

11 — 23. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-167/08: Draka NK Cables jt (EKL 2009, lk I-3477, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 17. septembri 2009. aasta otsus kohtuasjas C-347/08: Vorarlberger Gebietskrankenkasse (EKL 2009, lk I-8661, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

12 — ELT 1972, L 299, lk 32, edaspidi „Brüsseli konventsioon".

13 — Vt eelkõige 18. oktoobri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-406/09: Realchemie Nederland (EKL 2011, lk I-9773, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).

14 — 2. juuni 1994. aasta otsus kohtuasjas C-414/92: Solo Kleinmotoren (EKL 1994, lk I-2237, punkt 17) ning eespool viidatud kohtuotsus Mærsk Olie & Gas, punkt 45.

15 — 21. mai 1980. aasta otsus kohtuasjas 125/79: Denilauler (EKL 1980, lk 1553, punkt 17).

16 — Eespool viidatud kohtuotsus Mærsk Olie & Gas, punktid 50–52.

17 — 13. juuli 1995. aasta otsus kohtuasjas C-474/93: Hengst Import (EKL 1995, lk I-2113, punkt 14).

18 — 2. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-394/07: Gambazzi (EKL 2009, lk I-2563, punkt 23).

38. Kolmas kriteerium on materiaalset laadi. Otsust iseloomustab kaalutlusõiguse kasutamine selle teinud kohtuasutuse poolt. Nimetatud kriteeriumi alusel tuleb teha vahet, kas kohtu roll on otsustav või piirdub see passiivsema funktsiooniga, mis seisneb näiteks poolte tahte väljaselgitamises. Nagu Euroopa Kohus on sedastanud, siis „selleks et olla otsuseks […], peab akti olema andnud üks […] kohtuorganitest, *kes pooltevahelises vaidluses otsustab enda pädevuse piires*"[19].[20] Euroopa Kohus järeldas sellest, et kohtulik kokkulepe, mis on peamiselt lepingulise iseloomuga, ei ole otsus, kuivõrd selle sisu oleneb ennekõike poolte tahtest.[21]

39. Muid kriteeriume ei ole kohtupraktikas välja töötatud, nõnda et otsuse mõiste võib hõlmata nii hagimenetluste kui ka hagita menetluste otsuseid, ajutiste[22] ja kaitsemeetmetega seotud otsuseid kui ka lõplikke otsuseid, samuti aga nii edasikaebamisele mittekuuluvaid kui ka selliseid otsuseid, mida on veel võimalik vaidlustada.

40. Kui nimetatud kolm kriteeriumi on kohtuotsuse puhul täidetud, nagu võib nentida Antwerpeni apellatsioonikohtu otsuse puhul, mis käsitleb rahvusvahelist pädevust, siis arvan, et seda tüüpi otsus vastab mõiste „otsus" määratlusele määruse nr 44/2001 artikli 32 tähenduses.

41. Sellist lahendust toetavad kõnealuse määruse sõnastus, eesmärgid ja üldine ülesehitus.

42. Esiteks võib mõiste „otsus" määratluse sõnastust laiendavalt või pigem mittekitsendavalt tõlgendada, kuna see viitab „igasugusele" otsusele sõltumata selle nimetusest või koostamise tingimustest ning „on üldise ulatusega".[23]

43. Sellist lähenemisviisi kinnitavad ka Jénard'i ja Schlosseri aruanded, millele Euroopa Kohus on korduvalt viidanud.

44. Nii on Jénard'i aruandes märgitud, et määratlus hõlmab tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud „mis tahes otsust olenemata selle nimetusest"[24] ning et esialgseid otsuseid ja hagita menetluses tehtud otsuseid tuleb tunnustada olenemata sellest, kas neil on seadusjõud või mitte.

45. Ka Schlosseri aruande järgi hõlmab kõnealune sõnastus kõiki otsuseid, „mis käsitlevad pooltevaheliste õigussuhete tuvastamist või lahendamist", seda ka enne kohtuasjas otsuse tegemist.[25] Aruandes, milles on nenditud, et ühes riigis menetlust korraldava otsusena vastu võetud otsust võidakse teises riigis käsitada sisulise otsusena, on osutatud, et eksperdirühma arvates on ilmselge, et „*otsuseid*, millega hagi kuulutatakse *vastuvõetamatuks*, tuleb tunnustada"[26], ning täpsustatud, et „kui Saksa kohtunik on avaldanud, et tal puudub pädevus, ei saa Inglise kohus kuulutada ennast ebapädevaks põhjendusega, et Saksa kohtunik oli tegelikult pädev õigust mõistma".[27]

19 — Kohtujuristi kursiiv.

20 — Eespool viidatud kohtuotsused Solo Kleinmotoren, punkt 17, ja Mærsk Olie & Gas, punkt 45.

21 — Eespool viidatud kohtuotsus Solo Kleinmotoren, punkt 18.

22 — Näiteks ajutiste meetmete kohaldamise otsus. Vt selle kohta 6. juuni 2002. aasta otsus kohtuasjas C-80/00: Italian Leather (EKL 2002, lk I-4995, punkt 41).

23 — *Idem.*

24 — Lk 42.

25 — Punkt 184.

26 — Punkt 191.

27 — *Idem.*

46. Teiseks tuleb arvesse võtta määruse nr 44/2001 eesmärke. Kõnealuse määruse põhjendustest 2, 6, 16 ja 17 tuleneb, et määruse eesmärgiks on tagada vorminõuete lihtsustamise kaudu liikmesriikides tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud otsuste vaba liikumine, et nende tunnustamine ja täitmine oleks lihtne ja kiire.[28] Lisaks tuleneb kõnealuse määruse põhjendustest 11, 12 ja 15, et määruse eesmärgiks on samuti tagada võimalus ette näha, milliste kohtute alluvusse küsimus kuulub, ja seega õiguskindlus õigussubjektide seisukohast, tagada korrakohane õigusemõistmine ning vähendada samaaegsete kohtumenetluste toimumise võimalust.[29]

47. Nimetatud eesmärgid, mis tuginevad liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõttele, mille kohaselt iga liikmesriik peab tunnustama teistes liikmesriikides tehtud kohtuotsuseid, satuksid tõsiselt ohtu, kui õigusemõistmise pädevust käsitlevaid otsuseid ei käsitataks osana määrusega nr 44/2001 kehtestatud kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise süsteemist.

48. Seoses sellega tuleb märkida, et ootuspärasuse ja korrakohase õigusemõistmise põhimõtetega oleks vastuolus, kui pool, kes soovib otsust vaidlustada, võiks juhul, kui ühe liikmesriigi kohus on oma pädevust kontrollinud, pöörduda teiste liikmesriikide kohtute poole, selle asemel et kasutada esimeses liikmesriigis ettenähtud õiguskaitsevahendeid.

49. Kolmandaks toetab sellist tõlgendust määruse nr 44/2001 üldine ülesehitus ning eriti selle sätted, mis käsitlevad välismaiste otsuste tunnustamisest keeldumist ja pooleliolevate kohtuasjade lahendamist, et vältida vastuolulisi otsuseid.

50. Välismaiste kohtuotsuste tunnustamisest keeldumise põhjenduste ammendav loetelu väljendab tahet soodustada nende tunnustamist ka juhul, kui päritoluliikmesriigi kohus on teinud otsuse üksnes oma pädevuse kohta.

51. Liikmesriikide vahelistes suhetes esmatähtsa vastastikuse usalduse põhimõtte ja ühiste kohtualluvuseeskirjade kehtestamise tõttu, mida kõik liikmesriigid peavad täitma, välistab määrus nr 44/2001 põhimõtteliselt otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse kontrolli, olgu siis otseselt, faktiliste asjaolude või kohtuotsuse aluseks olnud pädevuse kriteeriumide kontrollimise teel,[30] või kaudselt, seoses avaliku korraga,[31] keelates samas ka välismaise otsuse sisu igasuguse kontrollimise. Jénard'i aruande kohaselt „eeldab sisulise kontrolli puudumine täielikku usaldust otsuse teinud liikmesriigi kohtu vastu; otsuse põhjendatusega seotud usaldus peab laienema ka sellele, kuidas kohus on rakendanud kohtualluvuse kindlaksmääramise eeskirju".[32]

52. Samamoodi iseloomustab pooleliolevate kohtuasjade lahendamist käsitlevaid sätteid nõue, et kui on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena, peab kohus, kellele hagi esitati hiljem, loobuma pädevusest esimese kohtu kasuks.[33] 9. detsembri 2003. aasta kohtuotsuses Gasser[34] otsustas Euroopa Kohus koguni, et kohus, kellele hagi esitati teisena ning keda peetakse pädevaks kohtualluvuse kokkuleppe alusel, peab siiski menetluse peatama, kuni kohus, kellele hagi esitati esimesena, on tunnistanud, et tal puudub õigusemõistmise pädevus.

53. Minu arvates tuleneb nimetatud sätetest, et määruse nr 44/2001 kohaselt kuuluvad otsuste hulka, mida tuleb tunnustada, ka otsused, millega kohus, kellele hagi esitati esimesena, on otsustanud oma pädevuse üle, olenemata sellest, kas ta kinnitas oma pädevust või loobus sellest.

28 — 14. detsembri 2006. aasta otsus kohtuasjas C-283/05: ASML (EKL 2006, lk I-12041, punkt 23).

29 — 4. mai 2010. aasta otsus kohtuasjas C-533/08: TNT Express Nederland (EKL 2010, lk I-4107, punkt 49).

30 — Kõnealuse määruse artikli 35 lõige 2 ja lõike 3 esimene lause.

31 — Kõnealuse määruse artikli 35 lõike 3 teine lause.

32 — Lk 46.

33 — Määruse nr 44/2001 artikli 27 lõige 2.

34 — C-116/02 (EKL 2003, lk I-14693).

54. Lahendus on kohustuslik, kui kohus kuulutab ennast pädevaks.

55. Kui otsuse teinud liikmesriigi kohus on samas otsuses kinnitanud oma pädevust ja otsustanud hagi põhjendatuse üle, ei saa kohus, kellele hagi esitati teisena, pädevuse küsimust uuesti arutada ja ennast pädevaks kuulutada, kuna sellisel juhul rikuks ta nii otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse kontrolli välistamise põhimõtet kui ka välismaiste otsuste sisulise kontrollimise keeldu. Juhul kui otsuse teinud liikmesriigi kohus on ennast pädevaks kuulutanud, kuid otsustanud hagi sisulise menetlemise peatada näiteks selleks, et pooled, kes on pädevuse suhtes kokku leppinud, saaksid esitada oma märkused, oleks nõustumine sellega, et kohus, kellele hagi esitati teisena, võib pädevuse küsimuse uuesti läbi vaadata, otseselt vastuolus määruse nr 44/2001 artikli 27 lõikes 2 sätestatud pädevusest loobumise nõudega.

56. Minu arvates tuleb sama lahendust kasutada ka siis, kui kohus pädevusest loobub. Selle kasuks räägib kaks olulist põhjust.

57. Esimene põhjus on õiguslik. Pädevuse puudumist käsitlev otsus, millega menetlus lõpetatakse, vastab mõiste „otsus" seisukohast määruse nr 44/2001 tähenduses samadele tunnustele nagu otsus, millega kohus kinnitab oma pädevust. Nagu pädevuse kinnitamise otsus, pärineb ka pädevuse puudumist käsitlev otsus kohtuorganilt, kes ei saa küll vaidlust lahendada, kuna tunnistab, et tal puudub pädevus, kuid rakendab siiski minimaalset kohtuvõimu, otsustades omaenda pädevuse üle.

58. Teine põhjus on praktilist laadi. See tuleneb asjaolust, et pädevuse puudumist käsitlevate otsuste tunnustamine võimaldab vältida negatiivse pädevuskonflikti ohtu, nagu on ka üks määruse nr 44/2001 eesmärke. Selline konflikt võiks aga tekkida, kui kohus, kellele hagi esitati teisena, keelduks varem tehtud otsust tunnustamast ja tunnistaks, et tal puudub pädevus põhjendusega, et pädev oli see kohus, kellele hagi esitati esimesena.

59. Nimetatud põhjustel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata kahele esimesele küsimusele, et määruse nr 44/2001 artikleid 32 ja 33 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „otsus" määruse nr 44/2001 tähenduses hõlmab otsust, millega liikmesriigi kohus otsustab oma rahvusvahelise pädevuse üle, olenemata sellest, kas kõnealune kohus tunnistab ennast pädevaks või mitte, ning kas taotluse saanud liikmesriigi õiguses käsitatakse sellist otsust „menetlust korraldava otsusena" või mitte.

C. Kolmas küsimus

60. Kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 44/2001 artikleid 32 ja 33 tuleb tõlgendada nii, et kohtule, kellelt taotletakse sellise otsuse tunnustamist, millega teise liikmesriigi kohus on kohtualluvuse kokkuleppe alusel tunnistanud oma pädevuse puudumist, on siduv kõnealuse otsuse põhjendustes esitatud järeldus kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse kohta.

61. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib niisiis teada, milline on pädevuse puudumist käsitleva otsuse mõju ulatus ning eelkõige, kas õigusemõistmise pädevuse Islandi kohtutele andva kohtualluvuse kokkuleppe olemasolu ja kehtivust käsitlevad põhjendused on talle siduvad, mis tähendaks, et ta ei saa ennast pädevaks kuulutada.

62. Menetluse käigus esitatud seisukohti võib väljendada kolme teesi abil.

63. Esimest teesi toetavad Krones AG, Gothaer jt ning Saksa valitsus ja selle järgi saab otsuse tunnustamise mõju olla ainult negatiivne, kuivõrd see laieneb üksnes järeldusele, et kohtul, kellele hagi esitati esimesena, puudub rahvusvaheline pädevus. Krones AG väidab, et pädevuse puudumist käsitleva loobumise otsuse negatiivse mõju tunnustamist tuleb käsitada sõltumatu siduva mõjuna, mis piirdub järeldusega, et kohtul, kellele hagi esitati esimesena, puudub pädevus. Mis tahes muu kaalutlus ei ole

teiste liikmesriikide kohtute jaoks siduv, kuna ei määrus nr 44/2001 ega Lugano konventsioon luba kohtul, kellele hagiavaldus on esitatud, otsustada teiste liikmesriikide või konventsiooni osalisriikide kohtute pädevuse üle. Krones AG arvates ei tohiks seoses sellega, et Saksa kohus kontrollib määruse nr 44/2001 artikli 26 lõike 1 alusel omaenda pädevust, lubada mingeid piiranguid. Liiatigi ei kehti kõnealuse määruse artiklites 34 ja 35 sätestatud tunnustamisest keeldumise põhjendused pädevust käsitlevate otsuste suhtes. Gothaer jt jagavad seda seisukohta põhjendusega, et kõnealune määrus ei näe ette ühelt kohtult teisele suunamise siduvat mehhanismi ning et määruse III peatüki ülesehitusest tulenevalt otsustab iga liikmesriik ise, kas selle kohtutel on pädevus. Saksa valitsus rõhutab, et iga kohus, kellele on esitatud hagiavaldus, peab oma riigi õiguse alusel ise hindama kolmanda riigi kohtu kohtualluvust käsitleva kokkuleppe kehtivust. Lisaks leiab Saksa valitsus, et tunnustamise mõju ulatuse määrab otsuse teinud liikmesriigi õigus ja teisest liikmesriigist pärineval otsusel ei saa liikmesriigis, millelt tunnustamist taotletakse, olla ulatuslikum mõju kui selles riigis tehtud samaväärsel otsusel.

64. Vastupidi sellisele tõlgendusele väidavad Belgia valitsus ja komisjon, et liikmesriigid peavad tunnustama mitte üksnes otsuse resolutsiooni, vaid ka kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust käsitlevat otsuse põhjendust. Belgia valitsuse arvates laieneb jõustunud kohtuotsuse seadusjõud sellele, mis on otsuse aluseks, olgugi kaudselt, kohtule esitatud vaidluse tõttu, mille kohta pooled on esitanud oma seisukoha. Komisjoni arvates tuleb rakendada mõju laiendamise teooriat, ilma et oleks vaja eristada, kas kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust käsitlev otsus kinnitab kohtu pädevust või mitte. Komisjoni hinnangul ei saa lahendus sõltuda sellest, kas selle kohtu siseriikliku õiguse kohaselt, kellele hagi esimesena esitati, on kohtualluvuse kokkulepet käsitlev otsus „omandanud õigusjõu" või mitte.

65. Eespool nimetatud kahe teesi vahepealse tõlgenduse kohaselt, mida toetavad Samskip GmbH ning Austria ja Šveitsi valitsus, peab iga liikmesriik teise liikmesriigi kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust käsitlevaid otsuseid tunnustama, kuid seda üksnes juhul, kui selle kohtu, kellele hagi esimesena esitati, siseriikliku õiguse kohaselt on kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust käsitlev otsus „omandanud õigusjõu" või „omab siduvat mõju". Viidates Jénard'i aruandele ja Euroopa Kohtu praktikale seoses mõju laiendamise põhimõttega,[35] leiavad Austria ja Šveitsi valitsus, et tunnustamise põhimõttest tulenevalt peab „otsustele omistama samasuguse mõju ja tõhususe, nagu neil on riigis, kus otsus tehti".[36]

66. Nõustun kolmest esitatud seisukohast teisega. Minu arvates ei ole otsus, millega liikmesriigi kohus on otsustanud oma pädevuse üle, olles analüüsinud kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust ja ulatust, määrusega nr 44/2001 kehtestatud tunnustamise ja täitmise süsteemi kohaselt teiste otsustega võrreldav ning, arvestades selle eripära, peab sellel olema spetsiifiline, ühetaoline ja sõltumatu ekstraterritoriaalne mõju.

67. Arvan, et pädevuse puudumist käsitlev otsus on taotluse saanud liikmesriigi kohtu jaoks siduv, kuivõrd see ei saa esimese otsusega vastuolus olevat otsust vastu võtmata tunnistada oma pädevuse puudumist põhjendusega, et otsuse vastu võtnud liikmesriigi kohtul on pädevus. Ilma sellise minimaalse mõjuta puuduks pädevuse puudumist käsitleva otsuse tunnustamisel igasugune ulatus. Krones AG nõustub muuseas nimetatud mõju olemasoluga, leides samas mõneti vastuoluliselt, et kohtuotsus, millega lükatakse hagi tagasi kohtu rahvusvahelise pädevuse puudumise tõttu, ei ole otsus määruse nr 44/2001 artikli 32 tähenduses.

68. Lisaks leian, et pädevuse puudumist käsitlevale otsusele omistatavat siduvat mõju tuleb kindlasti laiendada ka kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust ja ulatust tuvastavale otsusele sõltumata sellest, kas otsuse teinud liikmesriigi õiguse kohaselt või selle liikmesriigi õiguse kohaselt, kus tunnustamist taotletakse, on tuvastaval otsusel õigusjõud või mitte.

35 — Eespool viidatud kohtuotsus Hoffmann.

36 — Punktid 10 ja 11.

69. Minu seisukoht põhineb esiteks määruse nr 44/2001 eesmärkidel, teiseks kõnealuse kohtualluvust käsitleva määruse menetluslike sätete üldisel ülesehitusel ja viimaks tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttel.

1. Määruse nr 44/2001 eesmärgid.

70. Nagu käesoleva ettepaneku punktis 46 juba osutasin, on määruse nr 44/2001 eesmärk soodustada kohtute vastastikust usaldust liidus, hõlbustada kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist, tagada võimalus ette näha, milliste kohtute alluvusse küsimus kuulub, ja seega õiguskindlus õigussubjektide seisukohast, tagada korrakohane õigusemõistmine ning vähendada samaaegsete kohtumenetluste toimumise võimalust.

71. Minu arvates on nimetatud eesmärkidega vastuolus, kui kohtule, kellelt taotletakse välismaise kohtuotsuse tunnustamist, anda õigus kontrollida otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse puudumist käsitleva otsuse aluseks oleva kohtualluvuse kokkuleppe ulatust ja kehtivust.

72. Liikmesriikide kohtute vahelise vastastikuse usalduse põhimõte – mis õigustab eriti välismaiste otsuste automaatset tunnustamist, tunnustamisest keeldumise põhjenduste piiramist, esmase otsuse teinud kohtu pädevuse kontrolli keeldu ja otsuste sisulise kontrolli välistamist – eeldab, et liikmesriikide kohtud käsitavad teiste liikmesriikide kohtute tehtud otsuseid enda otsustega samaväärsetena. Sellest tuleneb, et kui üks sellistest samaväärsetest kohtutest on oma pädevuse kontrollimiseks pidanud otsustama kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse ja ulatuse üle, siis ei tohiks teise liikmesriigi kohus, kellelt asjakohase otsuse tunnustamist taotletakse, anda uut hinnangut.

73. Ulatuslik vastastikune usaldus on veelgi olulisem, kui liikmesriikide kohtud peavad rakendama otsese kohtualluvuse ühiseid eeskirju.

74. Sellega seoses tuleb märkida, et määruse nr 44/2001 II peatükis sätestatud kohtualluvuse eeskirjad ning sama määruse III peatüki kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist käsitlevad sätted ei moodusta eraldiseisvaid ja autonoomseid tervikuid, vaid on omavahel tihedalt seotud.[37]

75. Seda on Euroopa Kohus rõhutanud, otsustades pooleliolevate kohtuasjade küsimuses korduvalt, et kui kohtualluvus määratakse kindlaks otseselt Brüsseli konventsiooni sätetega, mis on mõlema kohtu jaoks siduvad, siis on mõlemal nimetatud sätete tõlgendamisel ja kohaldamisel samaväärne võim, kuivõrd taotluse saanud liikmesriigi kohus ei ole otsustamiseks mitte mingil juhul otsuse teinud liikmesriigi kohtust paremas olukorras.[38] Minu arvates eeldab liidu kohtute võrdsus seoses kohtualluvuse eeskirjadega, et otsustel, mida nad kõnealuseid eeskirju kohaldades teevad, on ühetaoline mõju.

76. Kui sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas ei kohaldata määruse nr 44/2001 artiklit 23 kohtualluvuse kokkulepete kohta, kuna vaidlusaluse kokkuleppe kohaselt on pädev sellise riigi kohus, mis ei ole liidu liikmesriik, siis tuleb rõhutada, et Lugano konventsioon, mille osalisriik on ka Islandi Vabariik, sisaldab artiklis 23 samasugust sätet.

77. Sellistel asjaoludel tähendaks olukord, kus pädevuse puudumist käsitleva otsuse mõju ulatuse kindlaksmääramisel viidatakse otsuse teinud liikmesriigi või taotluse saanud liikmesriigi õigusele, et juhul, kui kõnealune õigus ei anna kohtualluvuse kokkuleppe kehtivust ja ulatust tuvastavale otsusele õigusjõudu, oleks taotluse saanud kohtul õigus küsimust uuesti arutada, mis aga kahjustaks nii määruses nr 44/2001 kui ka Lugano konventsioonis sätestatud kohtualluvuse eeskirjade kohaldamise ettenähtavust ning järelikult ka õiguskindluse põhimõtet.

37 — 21. juuni 2012. aasta otsus kohtuasjas C-514/10: Wolf Naturprodukte (punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika).

38 — Eespool viidatud kohtuotsus Turner, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika, ning kohtuotsus TNT Express Nederland, punkt 55.

78. Kui nõustuda sellega, et taotluse saanud liikmesriigi kohus võib käsitada tühisena kohtualluvuse kokkulepet, mille kehtivust otsuse teinud liikmesriigi kohus on tunnustanud, oleks see otseselt vastuolus välismaise kohtuotsuse sisulise kontrolli keelu põhimõttega, mille kohaselt esimesena nimetatud kohus ei või keelduda teise kohtu tehtud otsuse tunnustamisest või täitmisest põhjendusega, et on ise otsustanud teisiti.

79. Lisaks on oluline märkida, et raske võib olla kindlaks teha, millise õigusjõu annab otsuse põhjendustele iga liikmesriigi õigus.[39] Sellistel sagedasti esinevatel juhtudel, mil kohtualluvuse küsimus on sarnaselt põhikohtuasjaga allutatud sisulisele küsimusele, tekitaks sisulise küsimuse suhtes tehtava otsuse põhjenduste mõju kindlaksmääramisel siseriikliku õiguse kohaldamine pooltele ebakindlust seoses pädevuse jagamisega riiklike kohtute vahel, kellele võib hagi esitada, ning muudaks tunnustamise taotluse saanud kohtu töö keerulisemaks.

80. Kokkuvõttes arvan, et määruse nr 44/2001 eesmärgid eeldavad, et arvesse võetakse pädevust mõjutava sisulise küsimuse üle otsustamise põhjendusi. Veel ühe argumendi sellise lahenduse kasuks võib leida kõnealuse määruse menetluslikes sätetes, mida analüüsin järgmisena.

2. Kohtualluvust käsitleva määruse nr 44/2001 menetluslike sätete üldine ülesehitus

81. Üks selgemaid märke selle kohta, et määrus nr 44/2001 soodustab otsuste vaba liikumist liidus, on põhimõte, mille kohaselt otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse puudumine ei ole piisav põhjus selle kohtu otsuse tunnustamisest keeldumiseks, välja arvatud kõnealuse määruse artiklites 34 ja 35 ammendavalt loetletud juhtudel.[40] Nimetatud põhimõttest tulenevalt võib sisulist otsust tunnustada isegi juhul, kui see on tehtud kõnealuse määruse II peatükis sätestatud otsese kohtualluvuse ühiseid eeskirju eirates ning isegi kui poolte vahel ei ole olnud vaidlust kohtualluvuse üle.

82. Otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse kontrolli välistamine eeldab ühtlasi, et piiratakse ka taotluse saanud liikmesriigi kohtu volitusi omaenda pädevuse kontrollimisel. Ehkki liikmesriigi kohus saab otsustada üksnes omaenda pädevuse üle, kuna määrus nr 44/2001 ei luba ühe liikmesriigi kohtu pädevust kontrollida teise liikmesriigi kohtul,[41] avaldab kohtu otsus omaenda pädevuse kohta paratamatult kaudset mõju ka teiste liidu kohtute pädevusele. Teisisõnu, kui kohus täidab oma kohustust kontrollida omaenda rahvusvahelist pädevust, piirab see teiste kohtute võimalusi kontrollida oma pädevust. Liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõue aga eeldab, et sellise piirangu ulatus tuleb määratleda ühetaoliselt, ilma et see varieeruks vastavalt siseriiklikele õigusjõudu reguleerivatele sätetele.

83. Sellist tõlgendust toetava argumendi leiab minu arvates määruse nr 44/2001 artikli 35 lõikest 2, mille kohaselt on juhtudel, kui kohus, kellelt otsuse tunnustamist taotletakse, võib erandlikult kontrollida otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust, taotluse saanud kohtule siduvad asjaolud, mis on otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse aluseks. Nimetatud norm rõhutab niisiis veelgi enam, et on vaja usaldada välismaise kohtu tuvastatud asjaolusid olenemata sellest, kas tuvastamisel on otsuse teinud kohtu liikmesriigi või taotluse saanud liikmesriigi õiguse kohaselt õigusjõud või mitte.

84. Mulle näib, et minu välja pakutud analüüs peab paika ka tõhusa õiguskaitse põhimõtte seisukohast.

39 — Näiteks toon esile, et komisjoni märkustes esitatud väide, mille kohaselt Prantsusmaal „ei piirdu [siduv mõju] kohtuotsuse resolutsiooniga, vaid laieneb kõigile sellega lahutamatult seotud elementidele, mida sisaldab otsuse põhistus", on Cour de cassation'i [kassatsioonikohtu] hiljutist praktikat silmas pidades ebatäpne, kuivõrd nimetatud kohus loobus 13. märtsil 2009 tehtud täiskogu otsuses otsuse põhjenduste teooriast ning kinnitas, et õigusjõu omandab üksnes resolutsioonis sätestatu.

40 — Taotluse saanud liikmesriigi kohus võib otsuse teinud kohtu pädevust kontrollida üksnes teatavate eriti delikaatsete küsimuste puhul. Nimelt võib ta välismaise otsuse mõju tunnustamisest keelduda üksnes siis, kui on rikutud kindlustatuid või tarbijaid kaitsvaid kohtualluvuse eeskirju või ainupädevuse eeskirju, mis on sätestatud määruse nr 44/2001 II peatüki 6. jao kohaselt teatavates asjades, nagu näiteks kinnisvaraga seotud *in rem* õigused või kinnisvara rendi õigused.

41 — Vt seoses sellega Brüsseli konventsiooni kohta eespool viidatud kohtuotsus Turner, punkt 26.

3. Tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte

85. Tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte on liidu õiguse üks üldpõhimõtteid, mis tuleneb liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest ning on kirjas ka 4. novembril 1950 Roomas allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklites 6 ja 13. [42]

86. Seda põhimõtet kinnitati taas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47, millel on alates Lissaboni lepingu jõustumisest ELL artikli 6 lõike 1 esimese lõigu kohaselt „aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud".

87. Kõnealune põhimõte eeldab muuhulgas, et igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud kohtus.

88. Kui otsuse teinud kohus on enne omaenda pädevuse analüüsimist teinud otsuse kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse ja ulatuse kohta, oleks sellise otsuse siduva mõju eitamine kõnealuse põhimõttega vastuolus, mis tekitaks tõsise negatiivse pädevuskonflikti ohu ja viiks kohtuliku kaitse täieliku puudumiseni. Näiteks juhul, kui üks kohus tunnistab, et tal puudub pädevus kohtualluvuse kokkuleppe kohaselt, millega on pädevus antud teisele kohtule, võiks viimati nimetatud kohus, käsitades kohtualluvuse kokkulepet tühisena, ka ennast ebapädevaks kuulutada. Muuseas tundub mulle, et Krones AG ning Gothaer jt teesis, mille kohaselt esimese otsuse mõju seisneb üksnes selles, et kohus, kellele hagi esitati teisena, ei või rahvusvahelisest pädevusest loobuda „põhjendusega, et selle riigi kohus, kellele hagi esitati esimesena, on pädev", peitub sisemine vastuolu, kuivõrd see kohustab arvesse võtma põhjendusi, mille alusel kohus on ennast ebapädevaks kuulutanud, eitades samas kõnealuste põhjenduste mis tahes siduvat mõju.

89. Kokkuvõttes leian, et määruse nr 44/2001 eesmärgid ja kõnealuse määruse menetluslike sätete üldine ülesehitus ning tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte eeldavad, et kohtualluvuse kokkuleppe kehtivusele ja ulatusele annab hinnangu ainult üks liidu kohus ning et taotluse saanud liikmesriigi kohtul on uurimisõigus üksnes ammendavalt loetletud juhtudel, kui tal on lubatud kontrollida otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust. Sellest tulenevalt on otsuse teinud liikmesriigi kohtu tuvastav otsus taotluse saanud liikmesriigi kohtule siduv ka juhul, kui see on esitatud otsuse põhjendustes, olenemata sellest, kas siseriikliku õiguse kohaselt on põhjendustel õigusjõud või mitte.

90. Soovitatud lahendus ei tundu olevat vastuolus Euroopa Kohtu praktikaga, kuivõrd Euroopa Kohus ei ole veel kohtualluvust käsitlevate otsuste suhtes seisukohta võtnud.

91. Vastates eelotsuse küsimusele mõju kohta, mida Madalmaade õigussüsteemis omab elatise maksmise otsus, mille on teinud Saksa kohus ja millel on täitmismärge Madalmaades, otsustas Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuses Hoffmann, et „tunnustataval välismaisel otsusel […] peab taotluse saanud riigis olema põhimõtteliselt samasugune mõju nagu riigis, kus otsus tehti", [43] täpsustades kõnealust põhimõttelist seisukohta, öeldes, et „välismaist otsust, millel on konventsiooniga ühinenud riigis täitmismärge […] ja mis kuulub täitmisele riigis, kus otsus tehti, ei pea taotluse saanud riigis enam täitma, kui selle riigi õiguse kohaselt ei saa otsust täita põhjustel, mis ei kuulu [Brüsseli] konventsiooni kohaldamisalasse". [44]

42 — Vt eelkõige 22. detsembri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-279/09: DEB (EKL 2010, lk I-13849, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

43 — Punkt 11.

44 — Punkt 18.

92. Hiljuti otsustas Euroopa Kohus eespool viidatud kohtuotsuses Apostolides, et „[k]uigi tunnustamise tulemusena tuleks põhimõtteliselt anda otsustele niisugune õigusjõud ja tõhusus nagu neil on liikmesriigis, kus need on tehtud […], ei ole siiski mingisugust alust anda kohtuotsusele selle täitmisele pööramisel niisugust õigusjõudu, mida tal ei ole selles liikmesriigis, kus see tehti […], või mõju, mida ei oleks sama laadi kohtuotsusel, kui see oleks tehtud otseselt liikmesriigis, kus selle täitmisele pööramist taotletakse”[45].

93. Arvan siiski, et kõnealust kohtupraktikat, mis puudutab sisuliste otsuste täitmist, mis tuleb üle võtta kõigi riikide õiguskorda, ei saa kohaldada otsuste suhtes, mis käsitlevad rahvusvahelist pädevust. Kuigi siseriiklike õiguskordade mitmekesisuse tõttu on õigustatud arvesse võtta otsuse mõju päritoluliikmesriigis, välja arvatud juhul, kui lahendit korrigeeritakse, võttes juhul, kui otsusel on tagajärgi, mida taotluse saanud liikmesriigis ei tunta, arvesse tagajärgi, mis oleksid selles riigis tehtaval samalaadsel otsusel, siis määruse nr 44/2001 ja Lugano konventsiooni alusel tehtavaid otsuseid, millega kohus otsustab omaenda rahvusvahelise pädevuse üle, iseloomustab homogeensus ning järelikult tuleb nende suhtes rakendada neile omast korda. Eespool esitatud põhjustel eeldavad kõnealused õigusaktid, millega kehtestatakse kõigi liikmesriikide kohtute suhtes kehtivad kohtualluvuse eeskirjad ning mille eesmärgiks on tagada, et iga vaidluse puhul tehakse ainult üks rahvusvahelise ulatusega kohtuotsus, et kohtualluvust käsitlevatel otsustel on identne ja ühetaoline siduv mõju olenemata sellest, kas siseriiklikus õiguses on sellistel otsustel õigusjõud või mitte.

94. Krones AG ning Gothaer jt vastuväited sellise siduva mõju suhtes ei ole minu arvates veenvad.

95. Esimene vastuväide tuleneb sellest, et määruse nr 44/2001 artikli 26 lõike 1 ja Lugano konventsiooni artikli 20 lõike 1 kohaselt peab iga kohus oma rahvusvahelist pädevust omal algatusel kontrollima. Kui aga taotluse saanud liikmesriigi kohus tunnistaks siduvaks otsuse teinud liikmesriigi kohtu tuvastava otsuse kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse ja ulatuse kohta, takistaks see esimesena nimetatud kohtul oma pädevust kontrollida.

96. Ehkki eelnev tõdemus tundub õige, ei tee ma sellest samasuguseid järeldusi nagu Krones AG ning Gothaer jt. Määruse nr 44/2001 artikli 26 lõiget 1 käsitatakse sättena, mis kaitseb liidus elavat kostjat, kellel on õigus liidu õiguses ette nähtud kohtualluvuseeskirjade kohaldamisele. Samas tagab kõnealuste eeskirjade kohaldamise eest vastutava esimese kohtu tegevus nimetatud õiguse kaitse ning liidu teise kohtu sekkumine pole vajalik. Lisaks tuleb märkida, et kui otsuse teinud kohtu tuvastav otsus kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse ja ulatuse kohta oleks esitatud otsuse resolutsioonis, siis oleks see tunnustamise taotluse saanud kohtule siduv.

97. Teine vastuväide, mille kohaselt määruse nr 44/2001 artiklite 34 ja 35 alusel tunnustamisest keeldumisel ei ole pädevusest loobumise otsuse puhul mõtet, ei tundu mulle samuti veenev. Mulle tundub nimelt, et kuivõrd pädevusest loobumise otsuste mõju ei ole üksnes negatiivne, ei ole tunnustamisest keeldumine õiguslike tagajärgedeta. Nii võib näiteks järeldada, et kui Belgia kohus, kellele Saksamaal asuva hoone rendileandja on esitanud hagi rendimaksete sissenõudmiseks, on kuulutanud ennast ebapädevaks, olles eelnevalt tunnistanud kehtivaks rendilepingus sisalduva klausli, mille kohaselt on pädevus Islandi kohtutel, peaks Saksa kohus, kellelt taotletakse kõrvalmenetluse korras otsustamist Belgia kohtu otsuse tunnustamise üle, määruse nr 44/2001 artikli 35 lõike 3 alusel koosmõjus artikli 22 punktiga 1 selle otsuse tunnustamisest keelduma.

45 — Punkt 66. Vt samuti 13. oktoobri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-139/10: Prism Investments (EKL 2011, lk I-9511, punkt 38) ja 26. aprilli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-92/12 PPU: Health Service Executive (punkt 142).

98. Nimetatud põhjustel teen ettepaneku vastata kolmandale küsimusele, et määruse nr 44/2001 artikleid 32 ja 33 tuleb tõlgendada nii, et kui päritoluliikmesriigi kohus on tunnistanud, et tal puudub pädevus, olles otsuse põhjendustes eelnevalt tuvastanud kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse ja ulatuse, siis on kõnealune tuvastamise otsus taotluse saanud liikmesriigi kohtule siduv olenemata sellest, kas otsuse teinud liikmesriigi õiguse või selle liikmesriigi õiguse kohaselt, kus tunnustamist taotletakse, on tuvastaval otsusel õigusjõud või mitte, välja arvatud juhul, kui kõnealuse määruse artikli 35 lõige 3 lubab viimati nimetatud kohtul otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust kontrollida.

V. Ettepanek

99. Eeltoodud kaalutlustest lähtudes teen ettepaneku vastata Landgericht Bremeni esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artikleid 32 ja 33 tuleb tõlgendada nii, et:

— mõiste „otsus” määruse nr 44/2001 tähenduses hõlmab otsust, millega liikmesriigi kohus otsustab oma rahvusvahelise pädevuse üle, olenemata sellest, kas kõnealune kohus kuulutab ennast pädevaks või mitte, ning kas taotluse saanud liikmesriigi õiguses käsitatakse sellist otsust „menetlust korraldava otsusena” või mitte, ja

— kui päritoluliikmesriigi kohus on tunnistanud, et tal puudub pädevus, olles otsuse põhjendustes eelnevalt tuvastanud kohtualluvuse kokkuleppe kehtivuse ja ulatuse, siis on kõnealune tuvastav otsus taotluse saanud liikmesriigi kohtule siduv olenemata sellest, kas otsuse teinud liikmesriigi õiguse või selle liikmesriigi õiguse kohaselt, kus tunnustamist taotletakse, on tuvastaval otsusel õigusjõud või mitte, välja arvatud juhul, kui määruse nr 44/2001 artikli 35 lõige 3 lubab viimati nimetatud kohtul otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust kontrollida.